

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МЕДИКО-ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра психології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Теорія і методика викладання дисциплін галузі
соціальних та поведінкових наук

Ступінь вищої освіти «бакалавр»
Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»
Спеціальність: 053 «Психологія»
Освітня програма «Психологія»

Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія і методика викладання дисциплін галузі соціальних та поведінкових наук» для студентів ступеня вищої освіти «бакалавр».

За спеціальністю 053 «Психологія»

Розробник: Волков М.А.- доцент кафедри

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри психології

Протокол № 1 від 27.08.23р

Завідувач кафедри психології Петьков В.А.

Робочу програму погоджено Вченою радою університету

Протокол № 2 від 28.08.23р

Голова Вченої ради Михайло Волков

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Вибіркова	
Мова викладання – українська мова	Спеціальність: 053 «Психологія»	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 150		4-й	
		Семестр	
		7-й	
		Лекції	
		24 год.	
		Практичні, семінарські	
		48 год.	
		Лабораторні	
		0- год.	
		Самостійна робота	
		78 год.	.
		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю: залік	
Тижневих годин для форм навчання: ОФН – 4	Перший бакалаврський рівень		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для очної форми навчання – 150 год.: 72 год. – аудиторні заняття, 78 год. – самостійна робота (48 % до 52 %).

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета та завдання навчальної дисципліни «Теорія і методика викладання дисциплін галузі соціальних та поведінкових наук»

Метою викладання навчальної дисципліни є забезпечення засвоєння студентами критичного педагогічного мислення, виховання професійно - значущих рис особистості.

Завданнями вивчення дисципліни «Теорія і методика викладання дисциплін галузі соціальних та поведінкових наук» є:

- сформувати знання ключових понять методології та методики викладання дисципліни;
- ознайомити майбутніх фахівців із теоретичним матеріалом роботи;
- загальними питаннями теорії педагогічної діяльності;
- вивчити і практично використовувати організаційні форми і методи викладання соціальних та поведінкових наук ;
- ознайомити із специфікою організації науково-дослідної роботи;
- сформувати знання про закономірності і принципи викладання;
- ознайомити з технологією організації поза навчальної роботи з соціальних та поведінкових наук.

Дисципліна «Теорія та методика викладання дисциплін галузі соціальних та поведінкових наук» базується безпосередньо на знаннях та навичках, отриманих при вивченні дисциплін на попередніх курсах, а саме: експериментальна психологія, практикум із загальної психології та психологія в інклюзивній освіті.

Під час вивчення дисципліни «Теорія та методика викладання дисциплін галузі соціальних та поведінкових наук» у здобувачів вищої освіти мають сформуватися наступні компетентності:

Загальні:

ЗК 5. Здатність бути критичним і самокритичним.

Фахові:

ФК 01. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології. ФК 02. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

Після освоєння дисципліни студенти повнні володіти наступними загальнокультурними та професійними **компетенціями:**

ПРН 3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технології для вирішення професійних завдань.

ПРН 4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу літературних джерел, включаючи спеціальну термінологію для проведення дослідження.

ПРН 14. Ефективно виконувати різні ролі у процесі вирішення фахових

завдань, демонструвати лідерські якості і вміння узгоджено працювати в аудиторії самостійно та під керівництвом викладача.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 год. / 5 кредити ECTS.

2. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Ознайомлення із діяльністю викладання

наук Тема 1. Психологія педагогічної діяльності

Педагогічна діяльність, як професійна активність учителя, в якій за допомогою різних засобів впливу на учнів реалізуються задачі навчання й виховання. Загальний вигляд педагогічної діяльності, - як особливий, багатогранний і багатоплановий вид діяльності, пов'язаний з навчанням і вихованням. Види педагогічної діяльності: навчальна, виховна, організаторська, пропагандистська, управлінська, консультативна й самоосвітня. Психологічна структура педагогічної діяльності включає:

Мотиваційно-орієнтовну ланку - готовність до діяльності та постановка вчителем цілей і задач.

Виконавську ланку - вибір і застосування засобів впливу на учнів.

Контрольно-оцінну ланку - контроль та оцінка своїх власних педагогічних впливів, тобто педагогічний самоаналіз.

Тема 2. Психологія викладача соціальних та поведінкових наук

Викладач, як центральна ланка в усій педагогічній діяльності.

Любов до дітей – як базова психологічна вимога до особистості педагога.

Наявність спеціальних знань у тій сфері, в якій педагог навчає учнів, і знань психолого-педагогічного характеру (закономірностей вікового розвитку організму й особистості дитини, володіння різноманітними педагогічними прийомами тощо).

Параметри професійної компетенції: педагогічна діяльність; педагогічне спілкування; особистість педагога.

Кредит 2. Характеристика педагога поведінкових наук

Тема 3. Терміни та характеристики для педагога соціальних та поведінкових наук.

Педагогічна ерудиція - загальний запас сучасних знань і способів, якими ці знання можна ефективно передати. Педагогічне цілепокладання - потреба у плануванні своєї праці й вміння виробити сплав із цілей суспільства та своїх особистих цілей. Педагогічне мислення - виявлення

посеред зовнішніх, незаданих, прихованих властивостей педагогічної дійсності в ході порівняння та класифікації ситуацій причинно-наслідкових зв'язків.

Практичне педагогічне мислення - аналіз конкретних ситуацій з використанням теоретичних закономірностей і прийняття на їх основі

педагогічних рішень. Педагогічна інтуїція - швидке, одномоментне ухвалення педагогічного рішення з урахуванням передбачення подальшого розвитку ситуації без розгорнутого усвідомленого аналізу.

Педагогічна імпровізація - знаходження несподіваного педагогічного рішення. Педагогічний такт - почуття розумної міри на основі співвіднесення задач, умов, можливостей учасників спілкування. Такт - це вибір і здійснення такого заходу педагогічного впливу, що заснований на ставленні до особистості дитини як головної цінності. Педагогічний такт - це одна з форм реалізації педагогічної етики.

Тема 4. Основні здібності викладача

- бачити й відчувати, чи розуміє учень досліджуваний матеріал, установлювати ступінь і характер такого розуміння;
- самостійно підбирати навчальний матеріал, визначати оптимальні засоби та методи навчання;
- по-різному викладати, доступно пояснювати той самий матеріал, щоб забезпечити його розуміння та засвоєння всіма учнями;
- будувати навчання з урахуванням індивідуальності учнів;
- правильно будувати урок, удосконалюючи свою викладацьку майстерність;
- передати свій досвід іншим учителям і вчитись на їхньому прикладі; до самонавчання;
- формувати в учнів потрібну мотивацію та структуру навчальної діяльності;
- вселяти в людину впевненість, заспокоювати її, стимулювати до самовд
- знаходити потрібний стиль спілкування;
- викликати до себе повагу з боку вихованців, користуватись неформальним визнанням з їхнього боку.

Кредит 3. Педагог соціальних наук та психологія

взаємодії Тема 5. Комунікативна сторона педагогічної діяльності

У необхідних комунікативних вмінь педагога відзначають:
уміння управляти своєю поведінкою;
уміння спостерігати та переключати увагу;
уміння соціальної перцепції («читання по обличчю»);
емпатію - уміння не тільки бачити, а й розуміти, співпереживати; хороші навички мовного спілкування.

Комунікативні здібності педагога піддаються розвитку. Добрі результати в їх формуванні дають соціально-психологічний тренінг і тренінг педагогічних умінь.

Висновки про взаємодію педагога з учнями можна будувати на основі аналізу:

результатів засвоєння знань (рівень засвоєння, перспективне й оперативне значення цього засвоєння);

результатів засвоєних способів і прийомів розумової діяльності;

характеристики ставлення учнів до предмета;

відносин між учнями й між учнями та педагогом;

загальної оцінки уроку з погляду навчання, розвитку й виховання учнів.

Тема 6. Функції педагога соціальних та поведінкових наук

Інформаційна - точність, логічність подачі інформації, уміння

виділяти головне, доступність інформації й опора на наявний досвід, зв'язок інформації із практикою й уміння прогнозувати засвоєння матеріалу учнями.

Перцептивна - уміння сприймати психічний стан учнів і «бачити» особистість учня.

Комунікативна - включає стиль спілкування, педагогічний такт, характеристики мови, експресивні якості, контакт із класом.

Організаторська - організація учителем власної діяльності та пізнавання

Розвивальна - робота з формування й розвитку прийомів і способів розумової діяльності учнів, їхньої особистості та колективу.

Контролююча - різні способи контролю засвоєння інформації, об'єктивність оцінок, навчання самоконтролю.

Кредит 4. Підготовка до початку викладання

Тема 7. Проблема підготовки педагогічних

кадрів

Розгляд основних проблем при підготовці до становлення педагогом.

1. Розбір Потреби вчителя у психологічних знаннях що може бути великою, але вона не підкріплюється сформованою практикою роботи, тому масив уже готових наукових рекомендацій залишається незатребуваним.

2. Розгляд не розробленої цілісної концепції, що лягла б в основу показників ефективності праці вчителя, викладача. Психологічні дослідження в цьому напрямі роздроблені:

одні вивчають діяльність, інші - спілкування, треті - здатності й т. д.

3. Вивчення психології не спрощує роботу педагога, але піднімає її на більш високий рівень і підвищує впевненість учителя в собі, своїх знаннях і здібностях, оскільки розуміння внутрішніх причин поведінки

учнів змінює сам тип мислення вчителя.

Тема 8. Структура діяльності педагога

гностичний (пізнавальний) – уміння вивчати та оцінювати себе й інших;

- проєктувальний – уміння планувати урок, творчу роботу, домашнє завдання;
- конструктивний – уміння конструювати урок, розподіляти матеріал, контролювати успішність;
- організаційний – уміння організувати власну роботу та діяльність учнів, керувати;
- комунікативний – уміння спілкуватися, встановлювати контакти, співпрацювати, попереджати конфлікти.

Кредит 5. Розгляд проблем сучасної освіти

Тема 9. Проблеми в роботі викладання соціальних та поведінкових наук

Освіта, особливо в умовах її реформування, повинна відповідати цілому ряду вимог, до яких, зокрема, віднесено такі:

- гуманізація освіти. Реформування сучасної освіти, спрямоване на підвищення її ефективності та якості, неможливе без визнання особистості як вищої соціальної цінності суспільства;
- демократизація освіти, що можлива при створенні умов довіри, ініціативності, творчості, самостійності як на рівні управління освітою, так і на виконавчому рівні;
- удосконалення процесів диференціації та індивідуалізації навчання та виховання;
- активізація діяльності як учня, так і вчителя;
- використання активних методів і сучасних технологій, сприяння підвищенню інформативної ємкості змісту освіти;
- розширення можливостей самостійної роботи в процесі навчання та забезпечення умов для самоосвіти;
- посилення мотивації навчання учнів і педагогічної діяльності вчителя;
- підвищення цілеспрямованості навчання й виховання.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	очна форма						заочна форма					
	всього	у тому числі					всього	у тому числі				
		л	с,п	лаб	інд	с.р.		л	с,п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Кредит 1.												
Тема 1. Психологія педагогічної діяльності	16	2	6			8						
Тема 2. Психологія викладача соціальних та поведінкових наук	14	2	4			8						
Разом за кредитом 1	30	4	10			16						
Кредит 2.												
Тема 3. Терміни та характеристики для педагога соціальних та поведінкових наук.	14	2	4			8						
Тема 4. Основні здібності викладача	16	2	6			8						
Разом за кредитом 2	30	4	10			16						
Кредит 3.												
Тема 5. Комунікативна сторона педагогічної діяльності	14	2	4			8						
Тема 6. Функції педагога соціальних та поведінкових наук	16	4	6			6						
Разом за кредитом 3	30	6	10			14						
Кредит 4.												
Тема 7. Проблема підготовки педагогічних кадрів	16	2	6			8						
Тема 8. Структура діяльності педагога	14	2	4			8						
Разом за кредитом 4	30	4	10			16						

Кредит 5.												
Тема 9. Проблеми в роботі викладання соціальних та поведінкових наук	30	6	8			16						
Разом за кредитом 5	30	6	8			16						
Всього годин	150	24	48			78						

4. Теми практичних, семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ОФН	ЗФН
1.	Тема 1. Психологія педагогічної діяльності	6	
2.	Тема 2. Психологія викладача соціальних та поведінкових наук	4	
3.	Тема 3. Терміни та характеристики для педагога соціальних та поведінкових наук.	4	
4.	Тема 4. Основні здібності викладача	6	
5.	Тема 5. Комунікативна сторона педагогічної діяльності	4	
6.	Тема 6. Функції педагога соціальних та поведінкових наук	6	
7.	Тема 7. Проблема підготовки педагогічних кадрів	6	
8.	Тема 8. Структура діяльності педагога	4	
9.	Тема 9. Проблеми в роботі викладання соціальних та поведінкових наук	8	
Усього		48	

5. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Не передбачено навчальним планом	

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ОФН	ЗФН
1.	Тема 1. Психологія педагогічної діяльності	8	
2.	Тема 2. Психологія викладача соціальних та поведінкових наук	8	
3.	Тема 3. Терміни та характеристики для педагога соціальних та поведінкових наук.	8	
4.	Тема 4. Основні здібності викладача	8	
5.	Тема 5. Комунікативна сторона педагогічної діяльності	8	
6.	Тема 6. Функції педагога соціальних та поведінкових наук	6	
7.	Тема 7. Проблема підготовки педагогічних кадрів	8	

8.	Тема 8. Структура діяльності педагога	8	
9.	Тема 9. Проблеми в роботі викладання соціальних та поведінкових наук	16	
Усього		78	

7. Методи навчання

Традиційні методи навчання:

пояснювально-ілюстративний метод – студенти отримують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури, через електронний посібник в

«готовому» вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, студенти залишаються в рамках репродуктивного (відтворюючого) мислення; застосовується для передачі великого масиву інформації;

репродуктивний метод – застосування вивченого на основі зразка або правила, діяльність студентів носить алгоритмічний характер, тобто дія виконується на основі інструкцій, приписів, правил в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях;

метод проблемного викладу – використовуючи різноманітні джерела й засоби, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доказів, порівнюючи точки зору, різні підходи, показує спосіб вирішення поставленого завдання, студенти як би стають свідками й співучасниками наукового пошуку;

частково-пошуковий, або евристичний, метод – організація активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок, процес мислення набуває продуктивного характеру, але при цьому поетапно направляється й контролюється

педагогом або самими студентами на основі роботи над програмами (у тому числі й комп'ютерними) і навчальними посібниками, найчастіше застосовується як спосіб активізації мислення, порушення інтересу до пізнання на практичних заняттях і колоквиумах;

дослідницький метод – після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й вимірювання й виконують інші дії пошукового характеру; ініціатива, самостійність, творчий пошук проявляються в дослідницькій діяльності найбільш повно.

Активні методи навчання:

практичні вправи, у процесі виконання яких студенти моделюють

свої дії у різних навчальних і виховних ситуаціях майбутньої професійної діяльності;

аналіз конкретних ситуацій як індивідуально, так і в малих навчальних групах (6-8 осіб), у ході розбору яких студенти не тільки вчаться формулювати проблеми й ухвалювати рішення щодо них, але й виробляють ряд важливих навичок в області міжособистісної комунікації, групової роботи й лідерства;

робота в малих навчальних групах, у ході якої студенти виконують практичні вправи, розбирають конкретні ситуації, готують групові проекти й беруть участь у ділових іграх; така робота допомагає студентам освоювати рольову поведінку, учитися ефективному спілкуванню й обміну досвідом, виробляти лідерські якості.

ділові ігри носять комплексний характер і проводяться для студентів на основі закордонних методик, сприяючи більш глибокому розумінню й ефективному закріпленню вивчених ними дисциплін.

Широко використовуються методи відео й комп'ютерної комунікації.

8.Методи контролю

Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації навчального процесу за кредитно-трансферною системою здійснюється шляхом поточного, кредитного, підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Комплексна діагностика знань, умінь та навичок студентів з дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного і підсумкового контролю знань (заліку).

Форма поточного контролю – усне опитування, тестування на практичних заняттях, виконання індивідуальних завдань.

Періодична форма контролю – виконання комплексних атестаційних робіт, розробка проектів, колоквиуми, творчі роботи.

Форма підсумкового контролю – залік на основі суми балів набраних за кожний кредит та складання власне залік.

Критеріями оцінювання є:

а) при усних відповідях: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мови; впевненість, емоційність та аргументованість; використання основної та додаткової літератури; аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки;

б) при виконанні письмових завдань: повнота розкриття питання; цілісність, систематичність, логічна послідовність, уміння формулювати висновки; акуратність оформлення письмової роботи; підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни «Теорія і методика викладання дисципліни галузі соціальних та поведінкових наук»
2. Опорний конспект з лекцій навчальної дисципліни «Теорія і методика викладання дисципліни галузі соціальних та поведінкових наук»
3. Методичні рекомендації до підготовки практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Теорія і методика викладання дисципліни галузі соціальних та поведінкових наук».

10. Питання до заліку

1. Педагогічна діяльність, як професійна активність учителя, в якій за допомогою різних засобів впливу на учнів реалізуються задачі навчання й виховання.
2. Загальний вигляд педагогічної діяльності, - як особливий, багатогранний і багатоплановий вид діяльності, пов'язаний з навчанням і вихованням.
3. Види педагогічної діяльності: навчальна, виховна, організаторська, пропагандистська, управлінська, консультативна й самоосвітня.
4. Психологічна структура педагогічної діяльності включає:
5. Мотиваційно-орієнтовну ланку - готовність до діяльності та постановка вчителем цілей і задач.
6. Виконавську ланку - вибір і застосування засобів впливу на учнів.
7. Контрольно-оцінну ланку - контроль та оцінка своїх власних педагогічних впливів, тобто педагогічний самоаналіз.

8. Викладач, як центральна ланка в усій педагогічній діяльності.
9. Любов до дітей – як базова психологічна вимога до особистості педагога.
10. Наявність спеціальних знань у тій сфері, в якій педагог навчає учнів, і знань психолого-педагогічного характеру (закономірностей вікового розвитку організму й особистості дитини, володіння різноманітними педагогічними прийомами тощо).
11. Параметри професійної компетенції: педагогічна діяльність; педагогічне спілкування; особистість педагога.
12. Педагогічна ерудиція - загальний запас сучасних знань і способів, якими ці знання можна ефективно передати.
13. Педагогічне цілепокладання - потреба у плануванні своєї праці й уміння виробити сплав із цілей суспільства та своїх особистих цілей.
14. Педагогічне мислення - виявлення посеред зовнішніх, незаданих, прихованих властивостей педагогічної дійсності в ході порівняння та класифікації ситуацій причинно-наслідкових зв'язків.
15. Практичне педагогічне мислення - аналіз конкретних ситуацій з використанням теоретичних закономірностей і прийняття на їх основі педагогічних рішень.
16. Педагогічна інтуїція - швидке, одномоментне ухвалення педагогічного рішення з урахуванням передбачення подальшого розвитку ситуації без розгорнутого усвідомленого аналізу.
17. Педагогічна імпровізація - знаходження несподіваного педагогічного рішення.
18. Педагогічний такт - почуття розумної міри на основі співвіднесення задач, умов, можливостей учасників спілкування.
19. Такт - це вибір і здійснення такого заходу педагогічного впливу, що заснований на ставленні до особистості дитини як головної цінності.
20. Педагогічний такт - це одна з форм реалізації педагогічної етики.
21. Основні здібності викладача
22. Комунікативні вміння педагога
23. Комунікативні здібності педагога піддаються розвитку.
24. Добрі результати в їх формуванні дають соціально-психологічний тренінг і тренінг педагогічних умінь.
25. Висновки про взаємодію педагога з учнями можна будувати на основі аналізу: результатів засвоєння знань (рівень засвоєння, перспективне й оперативне значення цього засвоєння); результатів засвоєних способів і прийомів розумової діяльності; характеристики ставлення учнів до предмета; відносин між учнями й між учнями та педагогом; загальної оцінки уроку з погляду навчання, розвитку й виховання учнів.
26. Функції педагога соціальних та поведінкових наук
27. Розгляд основних проблем при підготовці до становлення педагогом.

28. Структура діяльності педагога
29. Проблеми в роботі викладання соціальних та поведінкових наук
30. Психологія викладача соціальних та поведінкових наук

11. Рекомендована література

1. Арбеніна В.Л. Етносоціологія : підруч. / В.Л. Арбеніна. – Х.: Харків. нац. ун-т ім. В. Каразіна, 2007.
2. Євтух В. Етносоціологія: терміни та поняття: навч. посіб. / В. Євтух, В. Трощинський, К. Галушко та ін. – К., 2003.
3. Євтух В. Етнонаціональна структура українського суспільства / В. Євтух, В. Трощинський, К. Галушко та ін. – К., 2004.
4. Націоналізм: Антологія /упоряд.: О. Проценко, В. Лісовий. – К.: Смоло
5. Пірен М. Етносоціологія / М. Пірен. – Чернівці, 1996.
6. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти. Історія. Теорія : підруч. [для студ., аспір., викл. вищ. навч. закл.] / Анатолій Миколайович Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 558 с.
7. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2001. – № 1.
8. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи : навч.-метод. посіб. [для викл., аспір., студ. магістратури] / Любов Вікторівна Артемова. – К. : Кондор, 2008. – 272 с.
9. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Ірина Анатоліївна Барбашова. – Бердянськ : Видавництво Ткачук О. В., 2009. – 197 с.
10. Барбашова І. А. Дидактика: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Ірина Анатоліївна Барбашова. – Бердянськ : Видавництво Ткачук О. В., 2009. – 232 с.
11. Баханов К. О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі : [монографія] / Костянтин Олексійович Баханов. – Запоріжжя : Просвіта, 2004. – 328 с.
12. Бех І. Д. Виховання особистості : У 2 кн. – Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / Іван Дмитрович Бех. – К. : Либідь, 2003. – 280 с.
13. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. – Кн. 2 : Особистісно орієнтований підхід : науково-практичні засади / Іван Дмитрович Бех. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.
14. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти : навч. посіб. [для слух. закл. підвищ. кваліф. сист. вищ. освіти] / Ярослав Якович Болюбаш – К : КОМПАС, 1997. – 64 с.
15. Бондар В. І. Дидактика : підруч. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / Володимир Іванович Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 264 с.
16. Вища освіта : Болонський процес : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / [Дмитриченко М. Ф., Хорошун Б. І., Язвінська О. М.